

İKİNCİ BÖLÜM KARAR

UFUK RİFAT ÇOBANOĞLU BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2014/6971
Karar Tarihi : 1/2/2017

Başkan : Engin YILDIRIM
Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI
Muammer TOPAL
M. Emin KUZ
Recai AKYEL

Raportör : Akif YILDIRIM
Başvurucu : Ufuk Rifat ÇOBANOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, iddianamenin düzenlenmesinden sonra ortaya çıkan esaslı değişikliklerin başvurucuya bildirilmemesi ve savunma yapması için gerekli zamanın tanınmaması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/5/2014 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü sunmuştur.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu başka bir suçtan Bursa ilindeki bir ceza infaz kurumunda bulunmaktayken hakkında Kadıköy Cumhuriyet Başsavcılığının 23/11/2009 tarihli iddianamesi ile kredi kartının kötüye kullanılması suçundan kamu davası açılmıştır. İddianamede, önceden başvurucuyla aynı şirkette çalışan şikâyetçinin rızası olmaksızın kredi kartının birçok kez kullanıldığı iddia edilmiştir.

10. Başvurucu hakkındaki yargılamaya, Kadıköy 8. Asliye Ceza Mahkemesinde başlanmıştır; anılan Mahkemenin 24/11/2010 tarihli duruşmasında, başvurunun savunmasının ve iddianamede belirtilmeyen tekrür hükümlerinin uygulanması ihtimaline binaen ek savunmasının istinabe suretiyle Bursa Nöbetçi Asliye Ceza Mahkemesince alınmasına karar verilmiştir.

11. Bu arada Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) 13/12/2010 tarihinde, Kadıköy 8. Asliye Ceza Mahkemesinin faaliyetinin durdurulmasına ve dava dosyalarının Kadıköy 1. Asliye Ceza Mahkemesine devrine karar vermiştir. Başvuruya konu dosya 21/12/2010 tarihinde Kadıköy 1. Asliye Ceza Mahkemesine devredilmiştir.

12. Anılan istinabe talebi doğrultusunda Bursa 8. Asliye Ceza Mahkemesince 28/1/2011 tarihinde yapılan duruşmada, başvuruca iddianame ve ekleri ile Kadıköy 8. Asliye Ceza Mahkemesinin yazısı okunmuş; savunma yapmak için duruşmaya ara verilmesini talep etme hakkı dışındaki yasal hakları hatırlatılarak savunması alınmıştır. İstinabe Mahkemesince duruşma öncesinde başvuruca iddianame tebliğ edilmemiştir.

13. Başvurucu, tekrür hükümlerinin aleyhine uygulanması ihtimaline binaen ek savunmasının sorulması üzerine bu konudaki savunmasını hazırlamak için uygun bir süre verilmesini talep etmiştir. Talep edilen süre, istinabe Mahkemesince verilmemiştir. Başvurucu ayrıca yargılamasının hangi mahkemenin kaç numaralı dava dosyasında yapıldığı ile duruşmasının ne zamana ertelendiği hususlarında bilgi verilmesini istemiştir. İstinabe Mahkemesi, Kadıköy 8. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2009/6 dosyasında yargılandığını ve duruşmanın 24/3/2011 tarihine ertelendiğini başvuruca bildirmiştir.

14. Bu arada başvuruca 22/3/2011 tarihinde, Kadıköy 8. Asliye Ceza Mahkemesine bulunduğu Ceza İnfaz Kurumu aracılığıyla dilekçe göndererek avukat tutmak ve savunma yapmak için süre talebinde bulunmuştur. Anılan dilekçe -Ceza İnfaz Kurumu kayıtlarında olmasına karşın- dosya içinde bulunamamıştır.

15. Başvuruya konu dava, Kadıköy 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 2010/575 esasına kaydedilerek yargılamaya bu Mahkemece devam olunmuştur. Anılan Mahkemece başvurunun ek savunmasının alınması ve yargılamayı yapan mahkemenin değiştiğinin başvuruca bildirilmesi yönünde herhangi bir işlem yapılmamıştır.

16. Kadıköy 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 24/3/2011 tarihli duruşması başvurunun yokluğunda yapılmıştır. Mahkemece, istinabe yazısının başvurunun savunmasının ve ek savunmasının alınması suretiyle ikmalen iade edildiğinden bahisle iddia makamının esas hakkındaki mütalaası alınmıştır. Esas hakkındaki mütalaada, başvurunun münnet suçtan cezalandırılması ile birlikte -iddianamede belirtilmediği ve savunması alınmadığı hâlde- tekrür hükümlerinin uygulanması da talep edilmiştir. Aynı tarihli duruşmada, başvurunun münnet suçtan cezalandırılmasına ve tekrür hükümlerinin uygulanmasına karar verilmiştir.

17. Başvurunun temyizi üzerine anılan karar, Yargıtay 8. Ceza Dairesinin 24/3/2014 tarihli ilamıyla onanmıştır.

18. Başvurucu, anılan ilamdan 9/5/2014 tarihinde haberdar olmuştur.

19. Başvurucu 12/5/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

20. 17/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "İddianamenin sanığa tebliği ve sanığın çağrılması" kenar başlıklı 176. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İddianame, çağrı kâğıdı ile birlikte sanığa tebliğ olunur.

(...)

(4) Yukarıdaki fıkralar gereğince, çağrı kâğıdının tebliğiyle duruşma günü arasında en az bir hafta süre bulunması gerekir."

21. 5271 sayılı Kanun'un "Ara verme" kenar başlıklı 190. maddesi şöyledir:

"(1) Duruşmaya, ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir. Ancak, zorunlu hâllerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette duruşmaya ara verilebilir.

(2) 176 ncı maddede belirlenen süreye uyulmamış ise duruşmaya ara verilmesini istemeye hakkı olduğu sanığa hatırlatılır."

22. 5271 sayılı Kanun'un "Ara verme" kenar başlıklı 196. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Sanık, alt sınırı beş yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar hariç olmak üzere, istinabe suretiyle sorguya çekilebilir. (...) Sorgusundan önce sanığa, ifadesini esas mahkemesi huzurunda vermek isteyip istemediği sorulur."

23. Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 17/2/2016 tarihli ve E.2015/10137, K.2016/1379 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"[D]uruşma gününü bildiren çağrı kağıdı ile birlikte iddianamenin suça sürüklenen çocuklara tebliğ edilmemesi suretiyle kendilerine yüklenen suçu öğrenme hakkından yoksun bırakılmaları; 02.06.2015 ve 07.07.2015 tarihli oturumlarda, 5271 sayılı Kanunun 190. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca suça sürüklenen çocuklara verilmesini isteme hakları hatırlatılmayarak, savunmalarını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakları ellerinden alınarak savunma haklarının kısıtlanması suretiyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6, Anayasanın 36, CMK'nın 176 ve 190. maddelerine muhalefet edilmesi [bozmayı gerektirmiştir.]"

24. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 21/4/2016 tarihli ve E.2015/4672, K.2016/2330 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"CMK'nın 174. maddesinde, iddianamenin ve soruşturma evraklarının mahkemeye verildikten itibaren 15 gün süreyle incelenmesi gerektiği, 176. maddesinin 4. fıkrasında ise (iddianame örneği içeren) çağrı kağıdının tebliğiyle duruşma günü arasında en az bir hafta süre bulunması gerektiği -yani savunmanın hazırlanması için en az bir hafta süre verilmesinin zorunlu olduğu- düzenlenmiştir.

AİHS'nin 6/3 (b) maddesine göre hakkında suç isnadı olan kimse "savunmasını tamamlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak" hakkına sahiptir. Bu bendin ihlali silahların eşitliği bakımından da ihlale neden olabilmektedir.

AİHM’ce duruşmaların başlamasından iki hafta önce 17.000 sayfalık dava dosyasını edinebilmeleri, silahların eşitliği ilkesiyle birlikte 6/3 (b) maddesinin de ihlali olarak nitelendirilmiştir.

Tüm bu açıklamalardan, düzenlenen iddianamenin mahkemece onbeş gün içinde incelenebilecek, sanık yönünden ise okunup bir hafta içinde savunma hazırlanabilecek bir hacme sahip olması gerektiği, ancak davanın kapsamına göre savunma süresinin artırılabileceği sonucuna varılabilecektir. AİHM’nin içtihatlarında ise binlerce sayfalık iddianameler için ihlal bulunduğu kabul edilmiştir.

Bu kadar uzun ve çok sayıda eki olan bir iddianame karşısında, sanık ya da müdafii ne iddianameyi okuyup, delilleri inceleyip, buna göre etraflıca bir savunma hazırlamak olanağı verilmemesi, adil yargılanma hakkının ihlali olarak görülmüştür."

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

25. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ve (3) numaralı fıkrasının (b) bendi şöyledir:

"1. Herkes davasının, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, adil ve kamuya açık olarak, ... görülmesini isteme hakkına sahiptir.

...

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

...

b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;"

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

26. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (b) bendi kapsamında yeterli bir savunmanın hazırlanmasının bunun için gerekli kolaylık ve zamana sahip olma yönünde iki unsurunun olduğuna dikkat çektiikten sonra, zaman unsurunun soyut olarak değerlendirilmesinin olanaklı olmadığına, her davanın koşullarına göre ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. AİHM, savunmanın hazırlanması için gerekli zamanın uzunluğunu değerlendirirken yalnızca davanın karmaşıklığını dikkate almamakta, tüm zamanını ilgili davaya hasretmesini gerektirecek şekilde çalışma programını değiştirmesi beklenemeyecek olan savunmayı hazırlayan müdafinin mutad iş yükünün de dikkate alınacağı hususuna ayrıca dikkat çekmektedir. Ancak davanın özellikleri bunu gerektiriyorsa savunma avukatının çalışma programının hangi kısmında yoğunlaşacağı hususunda bir ölçüde değişiklik yapmasının beklenmesinin de makul olduğunu belirtmektedir (*Mattick/Almanya*, B. No: 62116/00, 31/3/2005). Sanığa savunmasını hazırlaması için yeterli bir sürenin tanınıp tanınmadığı hususu değerlendirilirken yargılamanın niteliğine olduğu kadar davanın karmaşıklığına ve yargılamanın hangi aşamada bulunduğuna da özel bir önem verilmesi gerekir (*Gregacevic/Hırvatistan*, B. No: 58331/09, 10/07/2012, § 51).

27. AİHM'e göre sanık, savunmasını uygun bir şekilde hazırlama ve hiçbir sınırlamaya tabi olmaksızın, yargılamanın sonucunu etkileyebilecek şekilde ilgili olan tüm hususlarda davayı gören mahkemenin önüne savunmasını ortaya koyabilme olanağına sahip olmalıdır (*Gregacevic/Hırvatistan*, § 51). AİHM, savunma için gerekli kolaylıklara sahip olmanın, kendisine bir suç isnat olunan herkesin savunmasını hazırlayabilmesi için yargılama süresi boyunca yapılan soruşturmaların sonuçlarından haberdar olma olanağını içerdiğini belirtmekte; şüpheliye/sanığa sağlanacak kolaylıkların savunma için yardımcı olan veya olabilecek olanaklarla sınırlı olduğuna vurgu yapmaktadır (*Padin Gestoso/İspanya* (k. k.), B. No: 39519/98, 8/12/1998). Sanığa sağlanan zamanın ve kolaylıkların yeterli olup olmadığı hususu, her bir davaya özgü koşullara göre değerlendirilmelidir (*Huseyn ve diğerleri/Azərbaycan*, B. No: 35485/05.... 36085/05, 26/7/2011, § 175).

28. Diğer yandan AİHM, yargılama sürecinde ortaya çıkan ve mahkemenin kararını esaslı bir şekilde değiştirebilecek hususlarda/olaylarda savunma için ek sürenin tanınması gerektiğini ifade etmektedir (*Miminoshvili/Rusya*, B. No: 20197/03, 28/6/2011, § 141). Bu tür “olaylar”, iddianamede yapılan değişiklikleri (*Pelissier ve Sassi/Fransa* [BD], B. No: 25444/94, 25/3/1999, § 62), iddia makamının yeni deliller sunmasını (*G.B./Fransa*, B. No: 44069/98, §§ 60-62) veya yargılama esnasında bilirkişi görüşündeki ani ve esaslı değişiklikleri (*G.B./Fransa*, §§ 69, 70) içerebilir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Mahkemenin 1/2/2017 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Savunma İçin Gerekli Zaman ve Kolaylıklara Sahip Olma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlığın Görüşü

30. Başvurucu; ek savunmasını hazırlamak için süre talep ettiği hâlde bu yönde bir süre verilmemesi ve hakkında tekerrür hükümlerinin uygulanması, ayrıca yargılamayı yapan Mahkemenin karar aşamasında değişmesine rağmen kendisine bu konuda herhangi bir bildirimde bulunulmaması nedenleriyle savunma hakkının kısıtlandığını, böylece adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık; AİHM ve Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararlarına atıfla suçlamanın niteliğinin sonradan değişmesi durumunda sanığa ek savunma hakkının tanınması ve bu durumda savunmasını hazırlaması için yeterli zaman ve kolaylıkların sağlanması gerektiğini, somut olayda tekerrür hükümlerinin uygulanmasının duruşmada ilk defa ortaya çıkan bir husus olmadığını, başvurucunun diğer iddialarını ise yeterince temellendirmediğini bildirmiştir.

32. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrar etmiştir.

2. Değerlendirme

33. İddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

34. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeninin de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

35. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes "savunma" ve "adil yargılanma" hakkına sahiptir. Savunma hakkının sağladığı "güvenceler", esasen adil yargılanma hakkı içinde yer almaktadır. Savunma hakkı, hukuk devleti ilkesinin gereklerinden ve adil yargılanma hakkının önemli güvencelerinden biri olması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde ayrıca ifade edilmiştir.

36. Ceza yargılamasında savunma hakkının güvence altına alınması, demokratik toplumun temel ilkelerindedir (*Erol Aydeğer*, B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 32). İddiaya karşı savunma imkânı tanınmadığı sürece adil muhakeme yapılması mümkün değildir. Savunma hakkı tanınmadan kişilerin cezalandırılması, Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan masumiyet karinesine de uygun değildir.

37. Suç isnadı altındaki kişiye savunma hakkının şeklen değil gerçek anlamda sağlanması gerekir. Bunun için suç isnadı altındaki kişi, savunma için yeterli imkânı yani gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmalıdır. Bu itibarla anılan güvencenin adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil ve bu hakkın doğal sonucu olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan, Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (b) bendinde, bir suç ile itham edilen herkesin savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı düzenlenmiştir.

38. Anayasa Mahkemesi de savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının, Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen "adil yargılanma" kavramı dışında "meşru vasıta ve yollardan yararlanmak" kavramının da kapsamında olduğunu belirtmiştir (AYM, E.1992/8, K.1992/39, 16/6/1992).

39. "Gerekli zaman"a ve "gerekli kolaylıklar"a sahip olma hakları, uygulamada çoğunlukla iç içe geçmiş durumdadır. İstisnai bazı durumlarda savunma için gerekli imkânlar sağlandığı hâlde gerekli zaman verilmemiş olabilir.

40. Suç isnadı altında bulunan kişiye, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkına uygun bir şekilde savunmasını hazırlayıp mahkeme önünde dile getirebilmesi ve böylece yargılamaların sonucunu etkileyebilmesi için gerekli zamanın verilmesi gerekir. Gerekli zaman verilmeyen şüphelinin/sanığın, hakkındaki isnatları değerlendirip bunlara karşı savunma ve delil araştırması yapması mümkün değildir. Dolayısıyla savunma için gerekli zamana sahip olma, kişiyi acele yapılan yargılamalara karşı korumaktadır.

41. Anayasa'nın 36. maddesinde herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş ise de bu hakkın hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da doğasından ve Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan ilke ve haklardan kaynaklanan

bazı nesnel sınırları bulunmaktadır. Bu, Anayasa'nın bütünlüğü ilkesinin bir sonucudur. Böyle durumlarda hakkın nesnel sınırları ile çatışan diğer hak ve ilkeler dikkate alınmalı, bir dengeleme yapılmalıdır.

42. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki diğer bir güvence de makul sürede yargılanma hakkıdır. Öte yandan Anayasa'nın 141. maddesinde yargı organlarına davaları "mümkün olan süratle" sonuçlandırma görevi verilmiştir. Bunun için devletin davayı makul sürede bitirme ve savunma için gerekli süreyi sağlama pozitif yükümlülükleri arasında bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu kapsamda bir taraftan suç isnadı altındaki kişiye savunma için yeterli zamanın yargılamayı adil olmaktan çıkarmayacak şekilde tanınması, diğer taraftan tanınacak zamanın yargılanan makul bir sürede sonuçlandırılmasını olumsuz etkileyecek uzunlukta olmaması gerekir. Diğer bir ifadeyle yargılama, savunma için gerekli zamana sahip olma hakkını zedeleyecek şekilde aceleye getirilmemeli; anılan hakkın gerçek anlamda kullanılmasını mümkün kılacak bir süratle sonuçlandırılmalıdır.

43. "Gerekli zaman" yargılanan kişinin, hakkındaki iddiaları öğrendikten sonra savunma için zorunlu hazırlıkları yapabileceği süreyi ifade etmektedir. Sürenin yeterli olup olmadığı, yargılama faaliyetinin bütünü gözönüne alınarak değerlendirilmelidir. Sürenin kısalığı bu konuda tek başına esas alınamaz, verilen sürelerin savunma hakkını olumsuz yönde etkileyip etkilemediği de incelenmelidir. Her şüphelinin/sanığın savunma için gerek duyacağı süre diğerinden farklıdır. Anılan süre somut olayın özelliklerine, davanın niteliğine, dava konusunun karmaşık olup olmadığına, sanığın içinde bulunduğu duruma (tutukluluk/hükümlülük gibi) ve yargılamanın aşamasına göre değişebilir. Sanığın öncesinde müdafî yardımından faydalanması da sürenin yeterliliği hususunda gözetilebilir. Diğer yandan sanığın yargılama sürecindeki tutumlarından (doğru adres bildirilmemesi gibi) süre yetersiz gelmişse Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalden söz edilmeyebilir.

44. Sadece iddianamede belirtilen suçlamalarla ilgili olarak savunma yapmak için gerekli zaman ve kolaylıkların sağlanması yargılamanın adil olmasını sağlamayabilir. İddianameden sonra ortaya çıkan ve yargılama konusu edilen yeni suçlamalar ve mahkemenin vereceği hükmü esaslı bir şekilde değiştirebilecek yeni durumlar ile iddianamedeki suçlamanın değişmesi yönünden de suç isnadı altındaki kişiye gerekli zaman ve kolaylıkların sağlanması icap eder.

45. Savunma için "gerekli kolaylık" kavramı ise şüpheliye/sanığa savunma için yardımcı olacak veya olabilecek zorunlu olan imkânları ifade etmekte ve "silahların eşitliği"ni sağlamayı amaçlamaktadır. Suç isnadı altındaki kişiye sağlanması zorunlu kolaylıklar, savunma için "gerekli" olanlardır. Bu kolaylıklardan biri, kişinin savunmasını planlayarak mahkeme önünde en uygun ve etkili şekilde yapılabilmesini mümkün kılacak bilgilere ulaşmasına ve böylece yargılamanın sonucunu etkileyebilmesine imkan verilmesidir. Kişinin beraat etmesini veya cezasının azaltılmasını sağlayabilecek delil niteliğindeki belgelere erişimine ve müdafîyle görüşmesine izin verilmesi, gerekçeli kararın tebliğ edilmesi ve yargılama esnasında esaslı değişikliklerden haberdar edilmesi sağlanacak diğer kolaylıklardır. Bu hak yönünden de somut olayın özelliklerinin belirleyiciliği büyük öneme sahiptir. Değerlendirme, yargılamanın bütünlüğü gözetilerek yapılmalıdır.

46. Savunma için gerekli kolaylıklara sahip olma hakkı mutlak değildir. İstisnai hâllerde sınırlandırılması mümkündür. Özellikle üçüncü şahısların temel haklarını korumak, kamu menfaatini gözetmek veya adli makamların soruşturma

yaparken başvurdukları yöntemleri güvence altına almak gibi amaçlarla bu tedbirlerle başvurulmasının zorunlu olduğuna kanaat getirildikten sonra soruşturma evresinde bazı delillere erişim yönünden kısıtlama getirilebilir. Ancak sanığın dava dosyasına erişimine getirilecek kısıtlamanın duruşma öncesinde delillerin sanığa ulaştırılmasını ve kovuşturma evresinde sanığın müdafii aracılığıyla deliller üzerine görüş sunmasını engellememesi gerekir. Bu bakımdan Anayasa Mahkemesi; kısıtlamaya yönelik bu tür tedbirlerin uygulanmasına ilişkin kararlarda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin gözetilip gözetilmediğini, savunmanın menfaatlerinin korunması için yeterli güvenceler sağlanıp sağlanmadığını inceler.

47. Daha önce erişilemeyen bilgi ve belgelere yargılamanın sonraki aşamalarında ulaşılmış ve bunlara karşı iddia ve itirazlar dile getirilerek kısıtlama telafi edilmiş ise savunma hakkı ihlal edilmiş sayılmaz. Anayasa Mahkemesi bir kararında; dosyadaki gizlilik kararına rağmen olay yerinin ve zamanının anlaşılabilirdiği, buna ilişkin savunma yapıldığı, gizlilik kararının delil toplanılmasının talep edilmesine engel olmadığı ve iddianamenin kabulü kararıyla dosyaya erişimin kısıtlanmasına ilişkin kararının kendiliğinden ortadan kalktığı gerekçesiyle anılan hakkın ihlal edildiği iddiasını açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur (*Ersin Ekmekçi ve Sinan Ekmekçi*, B. No: 2013/6068, 18/11/2015, §§ 66-68).

48. Savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı, suç öğrenme (isnadın bildirilmesi) hakkı ile de doğrudan ilişkilidir. Sanığa veya müdafine savunma için gerekli hazırlıkları yapmaları amacıyla iddianamenin tebliğiyle duruşma günü arasında yeterli bir sürenin verilmesi gerekir. Aynı şekilde suçun hukuki vasıflandırılmasının değişmesi hâlinde de savunmanın yeniden hazırlanması için gerekli zaman ve kolaylıklar sağlanmalıdır. Nitekim bu anayasal gereklilikler ilgili usul kurallarında da belirtilmiştir. 5271 sayılı Kanun'un 176. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre sanığa, suçlamaların maddi ve hukuki dayanaklarını bildiren iddianamenin tebliği ile savunma arasında en az bir haftalık sürenin bulunması gerekmektedir. Ayrıca 5271 sayılı Kanun'un 226. maddesi uyarınca sanığın ek savunmasının alınması gerektiği durumlarda istemi hâlinde sanığa veya müdafine ek savunmasını hazırlamak için süre verilmesi bir zorunluluktur.

49. Bireysel başvuru incelemelerinde de ölçü norm, Anayasa'dır; kanuna uygunluk denetimi yapılmamaktadır. Bu nedenle kanunlarda belirtilen sürelere uyulmaması tek başına Anayasa'ya aykırılık sonucunu doğurmaz. Verilen sürenin ve sağlanan kolaylıkların Anayasa'nın 36. maddesi açısından yeterli/gerekli olup olmadığının değerlendirilmesinde yargılamanın bütünlüğü içinde somut davanın kendine özgü koşulları dikkate alınmalıdır.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

50. Somut olayda, yargılamayı yürüten Mahkemenin yargı çevresi dışında bir cezaevinde olması nedeniyle başvuruçunun savunması istinabe suretiyle alınmıştır. Başvuruçuyu, yargılamanın hangi mahkemenin kaç numaralı dava dosyasında yapıldığı ile duruşmasının ne zamana ertelendiği hususlarında bilgi verilmesini istemiştir. İstinabe Mahkemesi, esas yargılamayı yapan mahkemenin Kadıköy 8. Asliye Ceza Mahkemesi olduğunu ve duruşmanın 24/3/2011 tarihine ertelendiğini bildirmiştir. İstinabe duruşmasında, başvuruçuya öncesinde tebliğ edilmeyen iddianame de okunmuştur.

51. Başvuruçuyu, hakkında tekerrür hükümlerinin uygulanma ihtimaline karşı savunma yapmak için süre talep etmiştir. Başvuruçuyu, Cezaevi kayıtlarında rastlanan

ancak Mahkemeye ulaşmayan dilekçesiyle de savunma yapmak ve avukat tutmak için duruşmanın ertelenmesini istemiştir.

52. İstinabe talebinden sonra esaslı bir gelişme meydana gelmiş; başvurunun yargılandığı Mahkeme, HSYK tarafından kapatılarak dosyanın başka bir mahkemeye devrine karar verilmiştir. Başvurucu, yargılamanın karar aşamasında gerçekleşen esaslı bir gelişmeden (Mahkemenin kapatılmasından) haberdar edilmemiş; savunmasını planlayıp dosyanın devredildiği mahkeme önünde de yapabileceği imkânından yararlandırılmamıştır. Cezaevinde olan başvurunun özel durumu nazara alınmamıştır.

53. Diğer yandan savunma için gerekli hazırlıkları yapması amacıyla iddianame başvurusuna (sanığa) -duruşma gününden önce tebliğ edilmediği hâlde- duruşmaya ara verilmesini isteyebileceği hatırlatılmamış; başvurunun beyanları aynı duruşmada tespit olunmuştur. Başvurunun süre talebinden feragat ettiğine dair bir bilgi/kayıt da bulunmamaktadır. Tekerrüre ilişkin yeni durum karşısında da başvurunun avukata danışabilmesine fırsat verilmemiştir. Buna karşın mahkûmiyet kararında, iddianamede belirtilmeyen tekerrür hükümleri de yer almıştır. Yargılama bir bütün olarak değerlendirildiğinde -somut olayın özel koşullarında- başvurunun savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

54. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan savunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

55. Başvurucu, müdafî yardımından faydalanma ve iddia tanıklarının sorguya çekme haklarının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

56. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (*Veli Özdemir*, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

57. Somut olayda başvuru, ihlal iddialarını soyut ve genel ifadelerle ileri sürmüş; ihlallere ilişkin delillerini sunma ve açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Dolayısıyla başvuru tarafından ileri sürülen iddiaların kanıtlanamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

58. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

59. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya

ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

60. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

61. Adil yargılanma hakkı kapsamında savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

62. Adil yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Kadıköy 1. Asliye Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

63. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkına ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki diğer ihlal iddialarının *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamında savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılmak üzere Kadıköy 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2010/575, K.2011/435) GÖNDERİLMESİNE,

D. 206,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/2/2017 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Engin YILDIRIM

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Recai AKYEL